

Abonnementprijs per 3 maanden:

Voor Amsterdam / 2.50.

Buiten Amsterdam franco / 2.50.

Eekels No. 5 Cent.

Zes-en-twintigste Jaargang.

Amsterdam, Woensdag 9 Juni.

Directeur-Uitgever: J.A. WORMSER.

Centraal-Comité.

Het Centraal-Comité van Antirevolutionaire Kiesverenigingen zal daags na afloop der stemming, d. i. op **Woensdag den 16den Juni**, te Amsterdam eene zitting houden, teneinde de gedragslijn onzer partij bij de herstemmingen, met afgevaardigden van de Centrale Kiesverenigingen, in wier district op 25 Juni herstemming zal plaats hebben, te bespreken.

Centrale Kiesverenigingen, in dit geval verkeerende, worden mits deze hiervan verwittigd, en verzoekt zorg te willen dragen, dat haar afgevaardigde, indien zij besluiten er een te zenden, zich dien dag te twee uur precies aanmelde aan het *Victoria Hotel*, vlak tegenover het Centraal Station te Amsterdam.

Het Centraal-Comité voornoemd.

A. KUYPER, Voorzitter.

J. VAN ALPHEN, Assessor.

H. BAVINCK, Assessor.

M. NOORDTJIJ, Secretaris.

Th. HEEMSKERK, Theaurier.

AMSTERDAM, 8 Juni 1897.

Isolement en Saamgaan.

II. (Slot.)

Calvinisten en Roomschen gaan in de geloofsmaterie, die de behoudenis van den zondaar ten eeuwigen leven raakt, verre uiteen. Ook staat beider belijdenis over het wezen en de inrichting der kerk lijnrecht strijdig. En even stellig wijkt in beginsel beider oordeel over den burgerstaat in verband met de vrijheid der gedachte, op in het oog loopende wijze van elkaar af.

Drieërlei verschil, waar dan nog bijkomt, dat in de historie een diepe kloof tusschen beide gaapt, en dat met name in de kerkelijke historie, die een eeuwlang met 'slands historie was saamgeweven.

Dit nu maakt, dat Calvinisten en Roomschen, zoo dikwijls de zaliging der ziel, het wezen der kerk, de inrichting van den burgerstaat in geding komt, principieel tegen elkander overstaan, en over en weer elkander het recht op waarheid betwisten. En dit maakt evenzoo, dat Calvinisten en Roomschen beide, zoo dikwijls het op historisch onderzoek aankomt, voor zich de glorie van het verleden opeischen, en achten zenden eigen eer en karakter prijs te geven, indien ze, gedenkende aan het beiderzijds vergoten bloed, ook maar een oogeblik voor elkander weken.

Dit staat zoo vast, dat men noch onder de Calvinisten, noch onder de Roomschen ook maar een zweem vindt van dat goedmoedigheid geweddoelen der verschillen, dat bij de tusschengroepen nog steeds in den smaak is.

Over en weer weten ze het van elkander, dat op deze punten noch rechts noch links kwartier wordt gegeven.

Zoodra het deze punten geldt, blijft historisch wijd de oude kloof open, die geen stapel programma's noch ook een bundel van overeenkomsten ook maar één millimeter diep dempen kan.

Eenmaal toegekomen aan dat punt van den gemeenschappelijke stam, waar de tak van beider geloofsleven en historische leven uiteengaaf, zijn en blijven de Calvinistische en de Roomsche tak twee uitbottingen van eigen, zelfstandige familie, die geen koord of keten naar elkaar toewringt.

Maar die tweedheid in het leven der takken heft de eenheid van stam en wortel niet op; en even ondenkbaar en onmogelijk als het is, dat staatsmansluheid beide groepen ooit tot samenwerking inzake de genade, de kerk, het vrijheidsbeginzel, of de historische-beschouwing zou kunnen brengen, even vanzelf sprekend en natuurlijk is het, dat ze vanzelf saamwerken, zoolang en zoodra het vraagstukken geldt, die niet door de gedeeldheid der takken, maar door de eenheid van stam en wortel worden beheerscht.

Dat de liberalistische pers, zoo min als Dr. Bronsveld, voor deze noodzakelijke distinctie een open oog heeft, valt te betreurden. Natuurlijk mag niet ondersteld, dat ze deze distinctie wel inzien, en haar, tegen beter weten in, toch in de politieke worsteling ignoreeren. Onder eerlijke strijd is alleen aan te nemen, dat ze op dit punt van Roomsche controvers historische Daltonisten zijn. En dan natuurlijk is hun fel antipathie en hun afgeven op ons ten volle verklaarbaar.

Immers indien we metterdaad de kloof, die Calvinisten en Roomschen scheidt, met politieke papieren overdeken wilden, waren we waard zelve in die kloof neer te storten en er in verzolgen te worden. Al wat we daarom doen kunnen is, bij

deze heeren op deger historisch onderzoek en op scherper logische onderscheiding aandringen.

Of gevoelt niet ieder, hoe, zoodra men met Mr. Van Houten het heilig karakter van het huwelijk aantast, de Calvinisten en de Roomschen inzake het huwelijk eenzelfde belang te verdedigen hebben?

Is het duidelijk, of niet, dat als het 'vaderlijk gezag' wordt aangerand, beide, elk van hun eigen standpunt, voor Gods ordinantie moeten opkomen?

Behoeft het nog betoog, dat, waar de moderne staat de kerken wil verlagen tot een soort vrije verenigingen, met societeiten en schermgezelschappen één in formatie, én Calvinisten én Roomschen beide voor het recht van Christus' kerk opkomen, als door Gods wil en van Gods wege in het nationale leven ingezet?

Vat niet ieder, hoe, als Staatsarmen-zorg den Dienst der Barmhartigheid in Christus' kerk aan zich onderwerpen wil, Calvinisten en Roomschen beide voor het recht der kerk hebben op te komen?

Doorziet ge niet terstond, hoe, als de Neo-Malthusiaansche vinding de openbare eerbaarheid te na komt, én Calvinisten én Roomschen gelijkelijk geërgerd worden?

Vereischt het nog aanwijzing, dat in zake de kerstening van onze koloniën, Calvinisten en Roomschen saam tegen het publiekelijk eeren van den Islam en het schuil houden van het Christelijk blaazen in verzet komen?

Is het soms bij geval, dat beiden, Calvinisten en Roomschen, het in strijd met Gods ordinantiën keuren, als de Overheid het zwaard aflegt en uit haar wet de doodstraf *qua talis* verwijderd?

Is het soms *kunstmatig* overleg, indien én Calvinistische én Roomsche ouders de neutrale lagere school voor hun kinderen onbruikbaar keuren, en een schoolopvoeding voor hun kroost eischen, die met de huiselijke en kerkelijke opvoeding verband houdt?

Is het iets minder dan natuurlijk, dat Calvinisten en Roomschen beide weigeren vrede te nemen met een gymnasium onderwijs, dat den heidenschen geest van oud-Griekenland en Rome boven den geest van Christus verheft?

Kan het bevreemden, dat Calvinisten en Roomschen om strijd in verzet komen tegen het feitelijk drijven van de zijde onzer tegenstanders, om alle hogere universitaire vorming te laten opkomen uit den atheïstischen of pantheïstischen wortel?

Is het niet alzo, dat én Calvinist én Roomsche beide, de belijdenis van God Drieënig ook op het gebied van den Staat en het Staatsrecht en het Staatsleven tegenover de booze theorie, die den Staat van God emancipeert, uit de diepste overtuiging hunner ziel moeten en willen handhaven?

Stuit niet het enkele denkbeeld, om God en de Religie naar bidcel en slaapkamer te bannen, en op het staatssterrein zich aan te stellen alsof men God niet kent, noch met Zijn majesteit rekent, Calvinist en Roomsche even bitter tegen de borst?

Belijden niet Calvinisten en Roomschen beiden, dat God Almachtig niet enkel over het huiselijk leven, maar ook over den Staat zeggenschap heeft, en dat Hij als aller soevereinen Souverein, en als Koning der koningen, zijn recht ook voor Staten gaf en over het Staatsleven instelde?

En ook, staan niet én Calvinisten én Roomschen één in de belijdenis, dat God Almachtig dusver Zijn licht niet alleen in de natuur, maar ook in Zijn *bijzondere openbaring* ontstoken heeft, en erkennen niet

beiden, dat de Schrift is Gods Woord, en de Wet der Tien Geboden het fundament van alle zedelijk leven?

Laat nu de Liberale pers en laat Dr. Bronsveld eens den moed hebben, deze *veertien vragen* voor hun lezers af te drukken, en kloekweg de vraag beantwoorden, of partijen, die alzo in den wortel en in den stam van haar leven deze dingen gemeen hebben, niet, ook zonder afspraak, telkens en telkens zullen blijken, krachtens hun aard en aandrif, te trekken naar eenzelfde kant.

Iets waarmes in het minst niet ontkend is, dat, waar beiden toekomen aan de toepassing van deze beginselen, niet vaak beider weg uiteen zal gaan. Veel eer is dit de stellige les der historie, en ook voor de toekomst kan dit geprofeeterd.

In al zoodanige gevallen nu is er geen samenwerking maar tegenwerking, en dan wijkt noch de Calvinist noch de Roomsche, en ligt deswege beider actie verlamd.

Dat dit te betreuren valt, geven we grif toe. o. Indien de geheele kerk van Christus ook in ons vaderland één ware, als met het gedruisch van den stormwind zou ze het Liberalisme van alle gading voor zich uittreuen.

Beider samenwerking heeft alzo een grens, en die grens ligt scherp aangewezen bij den tweesprong, die beider kerkelijk leven op tegenovergestelde paden doet uiteengaan.

Maar zoolang het, gelijk nu, algemeene politieke belangen betreft, die voor beiden geheel eender zijn, en waarop het kerkelijk verschil buiten invloed blijft, is er samenwerking, wordt er saamgewerkt, kan men niet anders dan beiderzijds in eenzelfde richting werken, ook zonder dat de tactici er een hand naar uitsteken.

En die belijders van den Heere Jezus Christus, die 't zij van den Protestantschen, 't zij van den Roomschen kant, uit najver of religiehaat, dit feitelijk uitloopen van beider actie op eenzelfde doel, kunstmatig tegenstaan en pogen te verjeden, laden de ernstige verantwoordelijkheid op zich voor de toekomst, gelijk ze die reeds dragen voor het verleden, indien het positief-Christelijk element in het nationale leven almeer voor het Humanisme, het Materialisme en het Sensualisme wijken moet.

* * * Klok en klepel.

De *N. Rot. Cour.*, die de klok heeft hooren luiden, weet blijkbaar niet waar de klepel hangt.

Ze onderstelt namelijk bloot op den gis af, dat het *geheime* schrijven van de Commissie van advies alleen een raad van de wijze 'leiders' aan de *domme* 'leiders' inhield, om toch niet zorgeloos op niem komen te spelen.

Immers wijze leiders beseffen h. i., dat men een verantwoordelijkheid opleverend stembusresultaat niet tegemoet mag gaan, zonder zijn plan voor wat daarna komt, afgesproken en zijn accoord gesloten te hebben.

Nu, daar slaat ze den bal glad mis met, wat we haar swart op wit bewijzen zullen, zoodra de *C. v. A.* publicatie toelaat.

Maar soo de waard, zoo de gasten. Vast staat dan nu, dat de *N. Rot. Cour.* afweet van een accoord aan haar zij, tusschen de oud-liberalen en de vooruitstrevenden.

Die trekken ook saam op. Die kunnen dus ook voor de verantwoordelijkheid komen te staan.

En soo volgt dan uit haar oordeel over onze *domme* 'leiders', dat haar leiders wijzer zijn, en een accoord en een plan hebben, dat voor na de stembus gereed ligt.

Het is toch niet aan te nemen, dat de *N. Rot.* de ontentenis van zoodanig accoord bij ons op soo hoogten toom zou wraken, als haar eigen partij er tegenover haar bondgenooten even ontbloet voorstond.

Hier lekt dus uit, dat de oud-liberale partij met de Liberale Unie nu reeds een accoord heeft aangegaan, wat betreft het eventuele regerings-program en de verdeling der zatsen, voor het geval dat zij als geallieerden mochten overwinnen.

Voor het uitlekken hiervan zijn we dankbaar.

Immers er blijkt dan sonneklair uit, hoe de strijd, dien de oud-liberalen in het land nog met de mannen der Liberale Unie voeren, niets is dan *komediespel*.

Achter de schermen hebben ze plan en accoord reeds opgemaakt.

Wie weet? Is het officieele document allicht door Mr. S. van Houten en Mr. H. J. Smidt, als gevolmachtigden van beide partijen, onder teekend.

* * * Voet bij stuk.

De Commissie van Advies heeft verklaard, dat haar *niets* bekend is, 't welk thans, evenals in 1888, het optreden van beide partijen als Regeringpartij noodzakelijk zou maken.

Dit werd verklaard óók voor het geval, dat de Antirevolutionaire en de Roomsche staatspartij saam een beslissende overwinning aan de stembus behaalden.

Hierin lag alzo, dat men ook in dat geval het saam optreden als regeringspartij niet noodzakelijk keurde, althans van niets wist, waardoor het noodzakelijk zou gemaakt worden.

Nu kom daaromtrent later *niets naders bekend* worden.

Over alle gegevens beschikte men nu reeds. Bedoeld kon derhalve niet anders zijn, dan om ook in dat onderstelde geval, of de liberalen ongestoord aan het bewind te laten, of zich als vrij antirevolutionairen (en dan natuurlijk tegen de Antirevolutionaire en de Roomsche partij) met een der liberale fracties te verbinden.

En dit nu hebben we 'zonderling' genoemd. Een uitspraak, die van een wezenlijk politieke commissie dan ook nimmer zou zijn uitgegaan.

Dat men nu van die onhoudbare meening eenigzins terugkomt, is ons een oorzaak van vreugde, maar de *pieces* is en blijft dan toch het manifest van de Commissie van Advies, en daarin staat het zóó en niet anders, en het is dit advies dat we wraken blijven.

* * * Kampen.

Het eerste district, dat we ter sprake brengen, is Kampen.

Door riddersin geprikkeld, plaatsen we ditmaal juist een district voorop, waar candidaat is een Staatsman, die zich de laatste twee jaren niet meer bij ons aansloot.

En we doen dit te eer, omdat hij althans de tegemoetkennende houding van de Deputatenvergadering principieel en ten volle wist te waardeeren.

Hij verklaarde zich vierkant tegen den Bond van de fractie-Bronsveld, en kreeg van dien kant dan ook een tegen-candidaat tegen zich over.

Iets wat zijn eere is.

En ook, hij sprak zich onbewimpeld over het Program van Actie uit, en sloot er zich, de graaerchten uitgesonderd, bij aan.

Dese scherp-belijnde houding mag ten hoogste gewaardeerd bij een man, wiens aard en natuur er hem eer toe leiden, om liefst de te scherpe lijnen te mijden.

Dat hij thans, desmettemin, de noodzakelijkheid er van inzag, heeft voor ons gewichtige beteekenis.

Van hem behoeft ge dan ook niet te vreezen, dat hij mee zou gaan met de averechtsche politieke wijsheid van de Utrechtsche Adviescommissie.

Voor het meedoen aan zulk een politieke cacographie bewaart hem zijn staatsmanszin.

We verstaan dan ook, dat onze vrienden in Kampen dapperlijk voor hem van leer zullen trekken.

Veelmeer dan in 1894 is hij thans hun man.

* * * Advies.

Ook in Groen van Prinsterers dagen werd er captie op gemaakt, als Gereformeerde predikanten zich in politieke zaken mengden.

Groen van Prinsterer stelde daartegenover, dat, waar de Souvereiniteit Gods geloofwaardig wordt op Staatrechtelijk gebied, de Dienaar des Woords te kort schiet in plichtsbetrachting, indien hij van verre blijft staan.

Met de Calvinistische opvatting van de organische eenheid des levens, is elke grens, die men ten deze aan de Dienaren des Woords wil stellen, zoodra de Souvereiniteit Gods in het spel komt, in regelrechten strijd.

* * * Door wie de herrie.

Heel wat drukte is in de liberale pers gemaakt over een mislukte meeting, van liberale zijde in den Helder gehouden.

Het aftredend lid zou daar, zoo werd verteld, par circulaire allerlei waterwild hebben opgejaagd, om herrie te maken; een zeker zeer afkeuringwaardig bedrijf.

Gelijk thans echter uit de Zaterdag in ons bijblad opgenomen rectificatie van den heer Oosterbaan blijkt, is hier geen woord van waar, en staat de zaak zóó, dat het rumoer ontstond, toen men aan het aftredend lid het woord weigerde.

Nu, ook zoo keuren we 'herrie en rumoer' niet goed.

Maar ons dunkt toch, dat het wel wat al te kras is, een Kamerlid in zijn district te komen bestrijden, en hem dan niet eens kans op verweer te geven.

Laat ons op meetings toch vrijgevig zijn.

Alle beperking van het vrije woord doet afbreuk aan wie het niet aandurft, en komt ten goede aan hem, wien men het weigert.

* * * Begrijpelijke ergernis.

Ook te Zwolle blijft men er zich aan ergeren, dat de candidaat van den tegen Rome opgericht Bronsveld-Bond, nochtans tegen-candidaat der Roomschen is.

Dr. I. van den Bergh, Ned. Herv. predikant, schrijft deszinsgaande in de *Zwolsche Courant*:

« In de courant van gisterenavond las ik de namen van hen, die baron Van Dedem candidaat stelden. Vooraan staan de namen van 'geloovige' protestanten, die in onse stad bekend zijn als eerlijke mannen; de namen

van ambtgenooten, wier goede trouw ik niet verdenk. Hoe zij dan mij en zeer velen in onse stad met deze daad voor een pijnlijke vraag stellen! De heer Van Dedem aanvaardt de candidatuur van de Christelijk-Historische kiesvereniging, welke door protestanten, door vrienden der Ned. Herv. kerk is opgericht tegenover de politieke macht der Roomschen en van Dr. Kuyper en zijn partij. Daarna aanvaardt hij met een brief welke gepubliceerd is de candidatuur der Roomsche-Katholieke kiesvereniging. Hoe de heer Van Dedem dit heeft kunnen doen, verantwoordt hij voor zijn geweten. Maar hoe is het mogelijk, dat eerlijke en ernstige protestanten, dat de Christelijk-Historische kiesvereniging hem na die daad nog als candidaat handhaven, en nu hun namen geven voor de bij de wet voorgeschreven candidaatstelling? Ik richt die vraag als eerlijk man tot hen, die zeker niets liever willen dan het vaandel, waaronder zij optrekken, rein en onbesmet te houden. En ik doe dit in het openbaar, omdat ik weet, dat het aantal van hen, die hun gedrag onverklaarbaar vinden, groot is. »

I. VAN DEN BERGH.

En Dr. G. A. Aleris, Luth. pred. te Zwolle, praat ten deze zijn houding wel goed, maar erkent toch zelf evenzeer: « Aangesien men door de nieuwe kieswet genoodzaakt wordt, één der gecandidateerde heeren te kiezen, moet ik dus, door mijn geweten gedrongen, den heer Van Dedem aanbevelen. Dat ik zijn houding lang niet correct acht en zij mij leed doet, daarvan geef ik ten laatste de verzekering. »

Dit kan ook niet anders.

Aan wien zijde hier de schuld ligt, beoordeelen we niet, maar dat hier tegenstrijdigheid tusschen belijden en daad is, niet ieder.

Buitenlandsch Overzicht.

AMSTERDAM, 8 Juni.

De Fransche Kamer heeft Zaterdag een seer rumoerige zitting doorleefd, waarin de socialistes sooveel spectaculair maakten, dat de voorzitter, Brisson *l'austère*, ten slotte de militaire macht voor het gebouw naar binnen moest laten komen, om zijn gesag te handhaven.

De interpellatie van Basly over de werksaaking in de mijnen der Grand Combe was aan de orde. Deze maatschappij had wegens achteruitgang van het bedrijf vijfhonderd werklieden naar huis gezonden, waarmee in Maart -- naar het schijnt niet zeer oordeelkundig -- een begin was gemaakt. De werklieden stelden een andere wijze van afhandelen voor, welke de directeur echter verwierp. Daarop is een werksaaking en zijn er onregeligheden ontstaan.

Nu zou men kunnen vragen, wat de regering met dit alles te maken had; maar Basly verweet haar, dat zij, door troepen naar de Grand Combe te zenden, de dienvan ter hulp was gekomen; een uitdrukking, die hem een vermaning van den president bezorgde. Andere socialistes namen aan het debat deel en maakten het nog erger dan de interpellatie.

Tot ten slotte het lid Gérault-Richard, in woede ontloken, den mannen rechts toevoegde: 'Jelui bent allemaal politie-spionnen! Een leelijk woord, dat de spreker, op de tribune geroepen, zelfs herhaalde.

Op voorstel van den president werd nu besloten den afgevaardigde tijdelijk niet te sluiten. Brisson moedigde Gérault-Richard de taal te verlaten, maar deze weigerde. Daarop werd de zitting geschorst, om de gewapende macht gelegenheid te geven den weerspannige te verwijderen.

Weltra traden tachtig zee-soldaten binnen onder aanvoering van den kolonel-commandant van het *Palais Bourbon* en de questoren der Kamer.

Nogmaals werd den afgevaardigde gevraagd of hij wilde heengaan; hij bleef weigeren. Toen legde de kolonel hem de hand op den schouder en maande hem aan voor geweld te zwichten. Onder de kreten: « Leve de sociale republiek! » 'Gij sijt lafaards!' verliet nu Gérault-Richard de zaal.

Sommige bladen, meest die van schelroode kleur, beweren, dat de minister van justitie den nu geschorsten afgevaardigde voor 'ontsnapte gevangene' heeft uitgemaakt; maar dit schijnt niet vast te staan. Althans, de getuigen, die al bezig waren met de voorbereidingen tot een duel tusschen beiden, hebben verklaard, dat er geen reden voor een tweegevecht was. Gedurende de eerste 15 zittingen mag nu het geschorste lid niet meer in het gebouw der Kamer komen. Voorts dertig bij de helft der schadeloosstelling gedurende twee maanden; en moet zich getrouwen de kosten van drukken en aanplakken van 200 exemplaren van het proces-verbaal, welke worden opgehangen op verschillende plaatsen in het district van den afgevaardigde.

Eerst den 25sten deser komt de Britsche enquête-commissie weer bijeen. Mag men *Daily News* gelooven, dan heeft 'Lobby', vóór de eigenlijke enquête geëindigd werd, nog getracht, lord Rosebery, vroeger sir Hercules Robinson, lord Lansdowne en lord Wolsley verhoord en Rhodes en lord Grey uit Zuid-Afrika ontboden te krijgen. Maar vergeefs. De commissie was niet gediend van 'meer licht'. Dat ze, overigens, haar onderzoek ook plotseling staakte, moet hieraan worden toegeschreven, « dat de onderhandelingen tot het doen herleven van vriendschappelijke, hartelijke betrekkingen met Transvaal zoo bevredigend zijn, dat het onderzoek in hooge mate onnoodig geworden is ». Aldus verklaarde althans Chamberlain aan de commissie. Een fraai motief!

Wat toch heeft het een met het ander uit te staan. Is het niet, of de minister dachtte, dat verdere onthullingen zijn eigen persoon sonder compromitteren en bij daarom geen verder onderzoek wilde?

De Spaansche koningin-regentes heeft niet kunnen scheiden van het kabinet-Canovas. De premier blijft in zijn ambt bevestigd, en met hem al zijn collega's. Zeits in de staatkunde komt er geen wijziging.

om sullem loopen, is de vraag. Sagasta en de zijnen, die er op gerekend hadden aan het bewind te komen, sullem het Canovas niet vergeven dat hij niet weg wil.

En Cuba? Ook daar dezelfde staatkunde? Het schijnt zoo. Maar hietse het dat generaal Weyler zou terugkeren worden, als concessie aan de liberalen, en dat groote hervormingen zouden ingevoerd worden, maar nu is daar geen sprake meer van. Het besluit der regentes is moeilijk te verklaren, zegt de *Indip.*, en in Amerika zal het aanblijven van Canovas en Weyler zeker geen gunstigen indruk maken.

Uit het Oosten is het nieuwe schaarsch. Gisteren zonden de gesanten bijeenkomsten om de vredesonderhandelingen voortzetten, maar hun samenkomst is tot heden verdaagd. Waaronder er niet bijgemeld.

Oeneigheid schijnt er niet achter te zitten. Ten eerste niet, omdat Rusland en Duitschland thans nauwer dan ooit met elkander verbonden zijn in de politiek, en natuurlijk gaat Oostenrijk met zijn bondgenoot geheel mee. Men spreekt zelfs al van een herleving van het verbond der drie keizers!

En dan zegt het veel, dat Engeland, Frankrijk en Italië, (de andere drie mogendheden) een geëlkuidende verklaring aan de Porte hebben toegekomen. Ze willen geen van drieën dat Thessalië aan Turkije zal worden afgestaan. Dat de andere drie mogendheden — de Keizerstaten — dat ook niet willen, spreekt wel vanzelf en dus is er, of voorzichtig gezegd, schijnt er die eenheid van handeling te zijn, die noodig is, om de Porte, waar se te veel eischt, tot rede en inkeer te brengen.

Griekenland zijnerzijds houdt zich, wat Kreta betreft, trouw aan zijn belofte. De regering heeft het verzoek van gewapende banden naar Kreta bolet, en aan de gezagvoerder Parallos bevel gegeven om in de zee van Cerigo te kruisen, teneinde den overtocht van andere vrijwilligers krachtig te beletten. Zekere Manos, die al op Kreta was aangekomen om de Christenen aan te sporen tot verzet, is dadelijk met 14 kameraden gearresteerd, zoodra hij vest aan wal had gezet.

Inmiddels komen, uit Griekische bron, officiële berichten omtrent ongehoorde gruweldaden, door de Turkische soldaten in Epirus bedreven. De soldaten schenden de vrouwen en mishandelen de echtgenooten of vaders, die haar trachten te beschermen; zij ontwijden de kerken en rooven alles wat zij vinden.

De officiële telegrammen vermelden de namen van mishandelde personen en van geplunderde dorpen, en spreken van den onbeschrijflijken angst dien deze berichten te Artsa teweegbrengen.

Ze bevatten op zich-zelf weinig dat verwonderen kan, deze berichten over dor Turkon bevestigende. Men denke slechts aan Armenië. En toch zal men wel doen, de bevestiging ervan af te wachten. Want oor aan haar soldaten de vrije hand te laten in het bedrijven van allerlei gewelddaden, zou de Porte haar positie tegenover de mogendheden zeker niet verbeteren.

Binnenland.

AMSTERDAM, 8 Juni.

We sijn verzoekt de volgende verklaring te willen opnemen:

VERKLARING.

De ondergetekende, van onderscheidene kanten vernomen hebbende, dat vele Antirevolutionaire kiezers, die tot de Ned. Hervormde kerk behooren, beducht sijn gemaakt, als zou de overwinning der Antirevolutionaire partij uitloopen op schade voor de Ned. Hervormde kerk, gevoelt zich gedrongen desaan gaande het navolgende te verklaren:

1. dat hij een beslist tegenstander is van de scheiding van *Godsdienst en Staatsrecht*. De soevereiniteit van God Almachtig moet naar sijn vaste overtuiging ook in het staatsrecht erkend, gehuldigd en geëerbiedigd worden.

2. dat hij evensoo een beslist tegenstander is van de scheiding van *kerk en staat*, gelijk de Liberale partij die wel pleit, maar selve niet aandurfte, en dat hij daarentegen steeds, evenals Groen van Prinsterer, het *publiekrechtelijke karakter der kerk van Christus* verdedigd heeft.

3. dat hij met de geheele Antirevolutionaire partij daarentegen steeds aandrang, en aandrangen blijft, om herstel van de geldelijke *zelfstandigheid der kerk*, en uit dien hoofde het beginsel voortstaat, om de gelden, die aan de kerken toebehooren, niet langer onder het beheer van den Staat te laten, maar onder het beheer der *kerken zelve* te brengen. Art. 20 is door hem dan ook steeds zóó uitgelegd, dat alle kerken, wat sijn nu uit de Rijkskas trekken, behouden zouden, maar dan in vast kapitaal.

4. dat hij zelf geadviseerd heeft, om in de eerstkomende vierjarige periode dese kerkelijke kwestie te laten rusten, en se niet aan de orde te stellen.

5. dat hij, afgezien van de politiek, als Godgeleerde, als Canonicus, en als Beijlder van den Christus, aan de Ned. Hervormde kerk geen anderen eisch stelt, dan dat zij voor het gezag der *Heilige Schrift* weer buige, en terugkeere tot de *Belijdenis der vaders*, gelijk die met het bloed onzer martelaren bevestigd is.

6. dat hij, en met hem alle Gereformeerden, zoodra dit sal geschied sijn, met dankbare vreugde weer tot alle broeders, de *aloude eenheid van de kerk onzer vaders* in dezen lande sal helpen herstellen;

en 7. dat hij, zoolang dit uitblijft, zeer zeker in verzet komt tegen al wat in de Ned. Herv. kerk den Christus verloochent en tegen God en Zijn Woord wederpartijend is, maar op prijs stelt, waardeert en liefheeft, al wat in die kerk uit God geboren is en gelijkvormigheid vertoont met den Biele sijnas Zoon.

Na welke verklaring hij zich de vraag vooroorloof, of hierop niet ieder Christen met hem ja en amen zegt.

Dr. A. KUYPER.

Amsterdam, 7 Juni 1897.

P. S. Betoefdelijk worden andere antirevolutionaire organen verzocht, dese mijne verklaring in hun kolommen te willen overnemen.

Hilversum.

De heer J. Baron zal Woensdag a. s. te Weesp spreken; Vrijdag Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman en Zaterdag Prof. Mr. D. P. D. Fabius, alle drie in het hotel »De Roskam».

De heer mr. Th. Heemskerk trad Vrijdagavond voor de kiezers in Gaasterland op. Na de pauze kwam jhr. mr. Van Swinderen aan het woord.

Het debat werd zeer levendig. Mr. H. en de heer v. S. spraken nog bij herhaling. Ondanks de ondragelijke hitte in de volle zaal, kon eerst ongeveer 12 uur de vergadering na dankzegging gelosten worden.

De heer P. Vermeulen, 'candidaat' der antirevolutionaire partij in het district Beverwijk, is Vrijdag te Spaarndam voor de kiezers opgetreden; verder zal hij nog optreden te West-zaan 8 Juni, Krommenie 9 Juni, Egmond 10, Halfweg 11, IJmuiden; 12 en te Beverwijk 14 Juni.

Maandag 7 Juni, namiddag 2 uur, zal de heer De Waal Malefijt in de Christelijke school te Kockengen optreden voor de kiezers van Kockengen en Laagnewkoop.

Zeven en veertig duizend.

Aan de rede van den heer mr. Van der Borch van Verwolde, te Ond-Beisland gehouden is het volgende ontleend:

»Naast het invoerrecht der granen staat het pachtcontract, in de toekomst gevolgd door een wetboek op den arbeid. En dat de toestand van den arbeider in Nederland (dringend voorziening vereischt, spreekt uit het feit, dat ongeveer 47000 Nederlandsche werklieden nu in Duitschland werk moeten gaan zoeken. Vroeger was het omgekeerde het geval.»

Over en weer.

Nog steeds duurt de publieke correspondentie tusschen de heeren Mr. Smidt en Van der Kaay voort. Nu weer treft men in het *Vaderland* een schrijven aan van Mr. Smidt waaraan zij het volgende ontleenen:

»De heer Van der Kaay heeft de door mij te Dordrecht gezegde, door hem aangehaalde bijzaak (al het andere latende loopen), »een zeer leelijke, zeer ergelijke bewering» genoemd. Een volkomen onjuiste opvatting.

»Het leelijke en ergelijke zit niet in eenigen vorm, maar in hetgeen, bijkens de erkenning, da door den heer Van Houten te Groningen da door den heer Van der Kaay nu te Aikmar gedaan — werkelijk plaats vond, dat men al in 1894 het Ministerie formeerde, daarin zitten ging en een daartoe ingericht programma opmaakt met het voorbedachte plan, om daarbij voor zich den steun en de medewerking der Roomsche-Katholieken te zoeken en te verwerven. Dit is de zaak. Dat dit door de liberalen manne vrijwillig gedaan en dat gedurende drie jaren gerageerd werd, Rome steeds voor oogen moetende houder, — dat moest en moet elken waarlijk vrijzinnigen ergeren.

»Maar of daar nu al of niet bijkwaam eenige goedkeuring van Roomsche zijde zal en kan de ergeris niet vergrooten.

Het conservatieve Dagblad.

Nauwlijks is besloten tot voortzetting der exploitatie van het *Dagblad van Zuid-Holland en 's-Gravenhage* of de commissarissen hebben hun ontlag genomen.

Een algemeene vergadering van aandeelhouders is bijeengeroepen ter bespreking van een stel nieuwe commissarissen.

De staatssecretaris van de Zuid-Afrikaansche Republiek, Dr. Leyds, is gisteravond hier ter stede teruggekeerd van sijn verblijf te Londen en Parijs. De heer Leyds zal, naar men verneemt, nog deze week naar Berlijn vertrekken.

Gemengd Nieuws.

Een *rumoerige meeting*. In Frascati hielden Zondagmiddag de socialisten weer een eene vergadering, waar men zich ten slotte naar hartelust kon versnaden aan socialistische »toekomst-musiek». Door de afdeling Amsterdam van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij was in die zaal eene openbare vergadering belegd, waar al de kandidaten door de partij in de verschillende districten van Amsterdam voor het lidmaatschap der Tweede Kamer gesteld, als sprekers zouden optreden.

De kandidaten Van der Goer, Van Kuykboff, Vliegen, Helsingden en Loopuit voerden achterenvolgens het woord en spoedden de arbeiders-kiezers aan vooral stemmen op de kandidaten der Soc. Dem. Arbeiderspartij; al kan men geen meerderheid in de Kamer krijgen, misschien zelfs geen enkel lid der Partij, elk stem zou in ieder geval een protest sijn tegen de andere partijen.

De sprekers werden bij het debat aangevalen door woordvoerders uit het revolutionaire kamp, o. a. door Cornelissen, die o. m. seide dat deze kandidaten niet de kandidaten der arbeiders sijn.

Dit gaf den heer v. d. Goes aanleiding te zeggen dat Cornelissen en Van Emmene, die ook gesproken had, »de verkiezingsagenten van de tegenstanders der arbeiders, handlangers der bourgeoisie waren», maar toen had men het lieve leventje gaande en ontstond ongelooftelijk rumoer in de vergadering. Eindelijk kon de heer v. d. Goes sijn repliek volgen en konden ook de andere kandidaten antwoorden.

Toen daarna Cornelissea weder zou spreken, maar alleen dan op het podium wilde komen, indien allen, die geen bestuursleden waren er van verwijderd werden, ontstond weder een geweldige opschudding, waaraan de politie een einde maakte. De commissaris van politie Versteeg, achtte het nu tijd met sijn mannen tusschen beiden te komen en den voorzitter, den heer J. A. Fortuya in overweging te geven de vergadering te sluiten. Dit geschiedde en protesteerend ging men daarna uiteen.

Brand in de *Lindenstraat*. Een vreeselijke brand woedde in den nacht van Zondag op Maandag in perceel 80 in de Lindenstraat, waarbij helaas het verlies van een menschenleven te betreuren is.

Ongeveer kwart voor vier, brak plotseling brand uit in het benedenhuis van genoemd perceel, bewoond door den bakker W. H. L.; wel werd de brandweer spoedig gewaarschuwd, maar zoo snel verbreiden de vlammen zich, dat, toen de eerste brandwagen aankwam (de brandweer van de Prinsengracht en van de Haarlemmerpoort was tegelijk uitgerukt), het geheele huis — benedenhuis en drie étages — reeds in lichte laasie stond.

Onder commando van den hoofdbrandmeester van de hoofdbrand van de Prinsengracht, toog onmiddellijk de brandweer met 4 werk en in

betrekkelijk korten tijd was, met 2 vechtkraan, het vuur bedwongen, zoodat de aangestuurde stoomspuiten geen water behoefden te geven.

De bewoners wisten te ontkomen. Toen men het huis binnen drong vond men echter op de selder nog twee vrouwen-geesten. Eerst dacht men dat het lijken waren. Beiden waren dan ook zoo goed als levenloos. Bij de jongste, een kind van elf jaren, gelukte het de levensgeesten op te wekken. De oudste, de moeder, een 50-jarige vrouw, bleek reeds overleden.

Toch is ook de toestand van het kind zeer bedenkelijk.

Het *Vondespark*. In de gewone jaarlijksche vergadering der leden van de Vereeniging tot aanleg van een rij- en wandelpark (Vondespark), werk door het bestuur verlag (gedaan over den toestand van het Vondespark in 1896. Omtrent de financiën bleek, dat in totaal de kosten van onderhoud jaarlijks globaal f 25,000 sijn; die voor opzicht waren f 200 hooger en bedroegen nu ruim f 3000, die voor onderhoud bleven stationair op f 8700, voor bloemen eveneens op f 3100; en grindwegen kosten f 500 meer, nu f 2000.

Van de inkomsten belopen de pachten ongeveer f 15,000, maar deze dreigen te verminderen tengevolge van de concurrentie van andere nieuwe inrichtingen. Evenwel blijft het bestuur de hoop koesteren dat t d. v. pachters door jver en toewijding aan hun taak gelukken sal het oude standpunt te heroveren; het grasgewas brengt maar de helft op van 1894, maar de contributiën verminderen t meest, van f 6600 tot f 6000.

De grens van bezuiniging in het beheer achtte het bestuur bereikt; t Vondespark mag toch niet sjoelver onderhouden en de bloemperken sijnig gevuld worden omdat men zou moeten vrezen dat de Amsterdammers niet meer voor het Vondespark over zouden hebben. Het bestuur spoorde daarom de leden dringend aan om nieuwe contribuanten te winnen.

De »*Ystroom*» vergaan. Een telegram van Lloyd uit Gravesend meldt dat het stoomschip *Bittern*, naar Amsterdam, Zondagmorgen omstreeks half drie op 24 mijlen afstand van het Galloper lichtschip in aanvaring is gekomen met het stoomschip *Ystroom* (van de Hollandische Stoombootmaatschappij) van en naar Amsterdam. De *Ystroom* zonk, twee van haar passagiers sijn verdronken, de overige passagiers en de bemanning sijn door de *Bittern* naar Deptford gebracht. Het laatstgenoemde schip heeft schade aan den boeg gekregen; sijn tweede officier en sijn timmerman sijn verdronken.

Kerknieuws, enz.

Ned. Herv. Kerk. Beropen: Te Korendijk, E. U. Schallenberg, cand. te Utrecht. — Te Reuzwijk (cl. Gouda), A. Dekker, cand.

Aangenomen: Naar Pernis, door D. Ozinga Man, te Wijkkel.

Bedankt: Voor Barne, door D. Ozinga Man, te Wijkkel. — Voor 's Heer Hendrikinderen en Wissekerke, door A. G. H. van Hoogenhijz, cand. — Voor Zwaagwesteinde, door H. P. Stegenga, cand.

Kerkeraiden worden beleefdelijk verzocht onze Redactie bericht te willen zenden van alles, wat op het beroep van Dienaren des Woords betrekking heeft.

Schoolnieuws.

Examens Hoofdk's.

Tot 14 Juni a. k. bestaat gelegenheid zich aan te melden voor het hoofdonderw. examen en wel voor Amsterdam bij den voorzitter G. Roodenburg, schoolops. district Hoorn; voor 's-Gravenhage, bij den heer J. C. Fabius, inspect. v. h. L. O. 2de insp.; voor Zwolle, bij den heer Dr. van der Meulen, schoolops. district Assen; voor Groningen bij den heer J. Wijn, schoolops. distr. Winschoten; voor Breda bij den heer Michiels van Kessenich, schoolops. distr. Roermond en voor Arnhem, bij den heer Verheijen, insp. v. h. L. O. 1e insp.

Akte-examens L. O.

Amsterdam. 5 Juni. Geef. 6 vrouwel. cand. Geslagd 3. De dames C. Koster, A. M. Juriaans, J. de Boer, allen van Amsterdam.

Ingezonden Stukken.

(Stukken, die niet geplaatst worden, kunnen niet worden teruggezonden.)

Geschiede Redactie!

Waren de liberalen in 1891 met hunne overwinning verlegen, niet minder sullem de moeilijkheden welken als zij naar thans behalen. Daarom is dan ook weinig waarschijnlijk, dat zij in het tegenovergestelde geval aan het bewind sullem wenschen te blijven, met eene liberale, eer verdeelde, minderheid, en in bedwang gehouden door eene anti-liberale meerderheid, die den Ministers bolet kleur te bekenne, maar hen dedwege poogt te troosten met de verzekering, »dat de deugzaamheid van een Kabinet meer van de geschiktheid der Ministers dan van hunne politieke kleur afhangt».

De Utrechtsehe Commissie van Advies, aan wie niet bekend is, hetwelk in dit geval het optreden van anti-revolutionairen en roomschen noodzakelijk soude maken, moet dan ook wel voor die eventualiteit aan het optreden van een liberaal-antirevolutionair Kabinet hebben gedacht.

Trouwens kan wie aan de *Nederlander* toegeeft, dat de deugzaamheid van een Kabinet meer van de geschiktheid der Ministers dan van hunne politieke kleur afhangt, moeilijk loochenen, dat een Ministerie-Roëll-Sprenger van Eyk, met voor Buitenlandsche Zaken en Justitie of Waterstaat een geschikt anti-revolutionair, — een alloszins deugzaam Kabinet konde sijn.

Boveaiaien verschildt de politieke kleur in de praktijk niet immer zoveel als men naar de partijbenaming denken soude.

»Er sijn» — schrijft de *Nederlander* (no. 1125) — »soudert twijfel liberalen genoeg, die de consequentie van hun leestellingen niet inzien, en dus in de praktijk niet verre van de Christenen afstaan; in sover kunnen wij begrijpen dat mannen als Dr. Bronsveld zulke mannen gaarne steunen.»

En onder die liberalen, die in de praktijk niet sooveel verschillen van wat van Christelijke zijde wordt verlangd, wordt zeker wel de Minister Roëll gerekend.

Is de praktijk verschillen mannen als Roëll niet sooveel van sommige antirevolutionairen, of sommige antirevolutionairen niet sooveel van mannen als Roëll.

Zoo soude het dus niet soe onmogelijk wezen om in de praktijk tamelijk wel homogene Kabinet te vormen uit mannen als Roëll en sommige antirevolutionairen.

Nam men dus nog, — zulke kom raadzaam werken, — een enkele Roomsche in het Kabinet op, dan was ook van die zijde de tegenstand enigermate ontvriecht; het partijwesen gebruid; kom van schoone theoriën voor eenigen tijd afscheid worden genomen; en een deugzaam kabinet met geschikte ministers worden gevormd, dat veel afdeed, al zouden dan ook sommigen dit een toestand van ministeriele dictatuur en parlementaire machteloosheid, een bederf van ons staatkundig leven, een gevaar voor onze instellingen en nationale vrijheden achten.

Vroeger, ja, soe schrijft de *Nederlander* (n. 1122), was een verbond van antirevolutionairen en roomschen noodig. Helaas! Maar het moet wel, omdat de liberalen weigerden recht te doen. Zij dragen de schuld van de smartelijke noodzakelijkheid, waarvoor men toen was gesteld. Wat toen geschied is, berouwt de *Nederlander* niet, maar, soe schrijft zij, »het griet ons alleen, dat in een protestantsch land als het onze sulke een verbond noodig geweest is! Het Protestantsehe Engeland heeft sulke gedaan, souden het aluiten van dat zoogenaaide monsterverbond noodig te maken!»

Niet genoeg is gewaardeerd geworden, dat mannen bereid sijn gevonden de grievende noodzakelijkheid te aanvaarden van met roomschen in één Kabinet zitting te nemen, in staat sijn geweest al dat smartgevoel te verkruppen; ja, bereid sijn gevonden om, ook toen die noodzakelijkheid verdween, de schoolwet tot stand gekomen en recht verkregen was, nog aan het bewind te blijven, sijn, toen de afstemming van de begroting van Mr. Keuchenius naar het oordeel van meer dan één, het optreden van het Kabinet sijn maakte tot een politiek eisch.

Vroeger dan was sulke een verbond noodzakelijk.

Maar nu? Aan de Commissie van Advies althans is niet bekend, »t welk thans, evenals in 1888, het optreden van beide partijen als Regeeringepartij noodzakelijk soe maken.»

Wat hierover door de kandidaten wordt gedacht, is inderdaad van hooge betekenis. Immers sijn thans de kiezers aan de mogelijkheid bloot gesteld, om door hun stemmen van een antirevolutionaire kandidaat te bevorderen juist een kabinet, wel niet van de liberalen *Unité*, maar toch van het liberaal behoud.

En het laat sich begrijpen, dat wie van eene combinatie tusschen liberalen en antirevolutionairen swaager gaan, alieen die antirevolutionairen met warmte steunen, welke voor dergelijk plan te vinden sijn, en het hun dan ook waarlijk niet onverschillig is, welke der antirevolutionaire kandidaten gekozen wordt. Iadieu de Commissie van Advies dit bedoelt, kan het voor de staatkundige richting, die straks gevolgd wordt, grootlijks verschil maken, of in Breukelen de heer de Waal Malefijt gekozen wordt, dan wel de heer van Wassenaer; in Amersfoort de heer Schimmelpenninck dan wel de heer van Asch van Wijk; in Schiedam de heer Idenburg dan wel de heer van Limburg Stirum; in Bodegraven de heer Von Briel Sas dan wel de heer Kemink; in Zwolle de heer Van Dedem, dan wel de heer Brummelkamp; in Hilversum de heer Van Hoemstra, dan wel de heer Quarles van Ufford; in Steenwijk de heer Van der Borch van Verwolde, dan wel de heer Van der Hoop.

Het is voor de kiezers van groot belang om te weten, of hun stem — voorsover de kiezers invloed kunnen oefenen — bevordert sal een Kabinet van liberaal behoud dan wel van antirevolutionaire richting.

Van mynstificatiën bij de stembus was Groen van Prinsterer altoos afkeerig.

De *Nederlander* (No. 1127) raadt thans aan de kandidaten om zich over dit punt niet uit te laten: »Zooover wij weten, is den kandidaten geen vraag voorgelegd omtrent het saangaan van partijen als regeeringepartij. En dit is ook zeker verstandig. Ware dit geschied, of geschiedde dit nog, dan sou de kandidaat moeilijk iets anders kunnen zeggen dan: het antwoord op de vraag valt buiten mijne bevoegdheid.»

En dan volgt het betoog, dat dit eigenlijk tot de bevoegdheid der Koningin behoort, maar, wijl wij nu eenmaal in democratische richting gaan, — de toestanden bepalen de beginaelen, — eene bevoegdheid der leiders is geworden, die ook de *Kleur* van het Kabinet hebben te bepalen. Zelfs in Engeland, met sijn uit de constitutie voortgeproten partijen-regeering, laat men dat over aan de leiders. Dese rekenen natuurlijk met de gevoelens van hunne volgelingen; maar dese vernemen gemeenlijk eerst wat geschieden sal, nadat de beslissing gevallen is.

In dese beschouwing meen ik soewel niet geringe verwarring als een bedenkelijk politiek systeem te sien.

Verwarring voor soover een privaat oordeel verenselvigd wordt met Koninklijke benoeming. Alsof over zaken, waarin de Kroon heeft te oordeelen en te handelen, een privaat oordeel niet te pas komt en aanranding ware van het recht der Kroon.

De motie-Keuchenius van het jaar 1886 betrof betrof slechts het op- en uitreden van den heer Myer als Minister. De conservatieven hebben toen heftig misbaar gemaakt over die aanranding van recht der Kroon, want die motie was eigenlijk een oordeel over de benoeming van den heer Myer tot Gouverneur-Generaal.

De voorstelling was niet juist.

»Doeh al ware sijn juist geweest, dan hadden de conservatieven nog ongelijk.

Met schitterend talent en onverschrokkenheid en uitemeend succes heeft Groen van Prinsterer toen gekampt voor het recht der vrije beoordeeling, zelfs door de Staten-Generaal van elke regeeringshandeling, die het ministerieele contreeign draagt.

In het optreden van Ministers is niets wat aan het recht van kritiek ontsnapt, evenals aan den anderen kant het recht der Kroon onverkort blijft, en het begripverwarring is te meenen dat het een der andere nitaluit.

En soo is dan ook a *fortiori* niet in te sien hoe de verklaring van een kandidaat, dat naar sijn oordeel de politieke gesteldheid, als de liberalen in de minderheid kwamen, het optreden van een antirevolutionair-roomsche Kabinet eischen soude, het recht der Kroon souden aanranden.

Volgens de *Nederlander* is de enige vraag, die den kandidaten gedaan kan worden, dese: »of sijn tegen een gemengd Kabinet als voorsoeg?» — van antirevolutionairen en roomschen — »principeel bewaar souden hebben?»

De kandidaten mogen dan verklaren tegen soodanig Kabinet geen *principeel* bezwaar te hebben.

Zij souden dus ook mogen zeggen, — al vertrouwt de *Nederlander* bijkbaar, dat sijn wel soe wij sullem sijn dit niet te doen, — dat sijn daartegen wel bezwaar souden hebben.

Maar souden sijn dan niet reeds vrij duidelij aangeven wat alleen geschieden mag? Er, o, misdaad! dan is de Kroon aangerand. Intusschen schrijft de *Nederlander*, na eerst in naam van de Kroon aan de kandidaten het stilzwijgen te hebben opgelegd over wat eventueel sou moeten geschieden, dat eigenlijk wel alleen de Kroon dese dingen beoordeelen moet, maar — het is naar, doch het is eenmaal soe: wij sturen in democratische richting, en wij moeten onze beginaelen ontleenen aan de toestanden, al sijn die ook verkeerd. Daarom moeten wij nu ook maar democratisch sijn, en dit recht van de Kroon aan de leiders toekeenen.

Zoo doet men ook in Engeland. De leiders beslissen over de richting van het bewind — een Kabinet van liberaal behoud of anti-revolutionaire richting — en de volgelingen vernemen gemeenlijk wat geschieden zal, nadat de beslissing genomen is.

Een pleisiering bestaan van soe'a volgelijng, die van sijn leiders soewel de boodschap thuis kan krijgen, dat hij een gematigd liberaal Kabinet — Roëll, Sprenger van Eyk met enkele geschikte anti-revolutionairen — heeft te steunen — als dese, dat hij een geprozoneerd anti-liberaal kabinet moet verdedigen.

Intusschen wordt nog verzeerd, dat de leiders natuurlijk rekenen »met de gevoelens van hunne volgelingen», maar hoe is dat mogelijk?

De volgelingen mogen geen gevoelens hebben, althans niet uit spreken, over dergelijke zaken, waarover alleen de Kroon moet oordeelen, maar hetgeen nu — natuurlijk soer tegen hun sijn en met veel smartgevoel — de leiders sullem doen.

Eigenlijk mochten die ook geen gevoelens hebben, ten minste niet uit spreken.

Maar dat komt nu van de democratische richting, waardoor sijn zich opofferen om het recht der Kroon aan sich te trekken.

Ik kan niet zeggen dat dergelijk systeem van s. g. confisicatie der Kroonrechten ten behoeve van leiders, met een slot op den mond van de volgelingen, en schier volledige mystificatie der kiezers — het heete dan democratisch of aristocratisch, — mij uitermate bekoort.

Vooralsnog hecht ik meer aan de constitutionele monarchie naar antirevolutionaire opvatting met recht en plicht van de kiezers om zich te vergewissen aangaande de hoofdlijnen van het politiek beleid, met recht en plicht van de kandidaten om sich daaromtrent niet in nevelen te hullen.

Met beleefden dank voor de plaatsing heb ik de eer te sijn, geachte Redactie.

Uw dw. ds.

D. P. D. FABIUS.

Amsterdam, 7 Juni 1897.

Telegrammen.

Bloemfontein. 5 Juni. De Volksraad heeft een motie aangenomen, waarbij de tijd binnen welken door vreemdelingen het kiesrecht kan worden verkregen, wordt verminderd op drie jaren. Degenen die kiesrecht aanvragen, behoeven hun nationaliteit niet af te sweren, doch moeten afstand doen van rechten, voortvloeiende uit hun vroegere nationaliteit. Transvaalsche burgers worden op deszelfden voet behandeld als andere vreemdelingen.

Djeddah, 7 Juni. Er sijn hier vele verdachte ziektegevallen, vermoedelijk gevallen van pest voorgekomen.

Londen, 5 Juni. 2 tarweladingen aan de kust te verkoop aangeboden en 0 aangekomen. Gedurende de afgelopen week werden 177 ton lijnolie uitgevoerd waarvan 37 ton naar Nederland.

Berlijn, 5 Juni. (Slotkoersen.) Rogge, Juli 114.50, Sept. 115.75, Raapolie, Juni 54.70, Oct. 51.80, Tarwe, Juli 157.50, Sept. 150.75, Spiritus per loco 39.20, Juni 42.70, Sept. 43.10.

Wissel Amst. 2/m. —, do. kort 168.70. Bremen, 5 Juni. Petroleum loco f 5.60 brief. Rensel Wilcox loco 20 1/2, Armour 20 1/2, Cudahy 21 1/2, Choice Grocery loco 21 1/2, White Label 21 1/2.

Spek, short clear middles loco 23 3/4, long do. —.

Hamburg, 5 Juni. Raapolie, loco 55.—. Petroleum, loco 5.55 brief.

Rensel, Steam 18 1/2. Spiritus per Juni/Juli 19.—, Aug./Sept. 19 1/2, Koffie, Santos good average per Juli 38 1/2, Sept. 39 1/2, Dec. 40 1/2, Mrt. 41.—.

Omzet op termijn van 4 Juni. 2.500 bn. Keulen, 5 Juni. Tarwe vreemde —, Rogge dadelijk vreemde —, Raapolie dadelijk 59.—, Oct. 56.30.

Weergeteldheid: Heet. Rijnhoogte te 1 ure 2.92.

Parijs, 5 Juni. Raapolie, loop. mnd. fr. 55.50, Juli fr. 55.50, Juli/Aug. fr. 55.50, 4 laatste mnd. fr. 56.50.

Lijnolie, loop. maand fr. 35.75, Juli fr. 36.—, Juli/Aug. fr. 36.25, 4 laatste mnd. fr. 37.50.

Spirit, loop. mnd. fr. 39.—, Juli fr. 39.—, 4 laatste mnd. fr. 36.—, 4 eerste mnd. fr. 35.75. Suiker 88° dadelijk fr. 24.75 a 25.—, witte No. 8 loop. maand fr. 25.75, Juli fr. 25.80, 4 mnd. v. Oct. fr. 27.25, 4 eerste mnd. fr. 27.75, geraffineerd fr. 94.50 a 95.—.

Meel, 12 merken, loop. maand, fr. 45.60, Juli fr. 46.30, Juli/Aug. fr. 46.60, 4 laatste mnd. fr.

ADVERTENTIËN.

Heden werden wij door 's Heeren goedheid verblijd met de geboorte van een welgeschapen **DOCHTER**.

B. J. LAMBERS.
J. LAMBERS—
HOLTRUST.

Sleen, 3 Juni 1897.

Tot onze diepe droefheid overleed heden, na een kort maar hevig lijden, onze geliefde Vader, Behuwd- en Grootvader,
W. VAN MAANEN Ee.,
in den ouderdom van ruim 76 jaren.

Uit aller naam:
E. W. VAN MAANEN Ws.
Velp, 4 Juni 1897.

Voor de vele bewijzen van belangstelling, bij ons 25-jarig Huwelijksfeest ondervonden, betuigen wij, mede namens onze Kinderen, onzen hartelijken dank.

W. KUYVENHOVEN
en Echtgenoot.
Naaldwijk, 7 Juni 1897.

Het publiek vraagt
VERKADE'S Honing
ONTBIJTROEK
omdat hij goed is, keurig verpakt in van binnen geïllustreerde cartons. Wij maken er een vak van Koek te fabriceren, koop de grondstoffen bij duizenden Kilo's tegelijk. Is 't wonder dat onze kwaliteit zoo regelmatig is? Honing Ontbijtkoek 30 Ct. Prima Sucadekoek 45 » Prima Gemberkoek 45 »
In Kruideniers- en Co-mestiblen winkels verkrijgbaar.
VERKADE & COMP.,
Zaandam.

's Bestuur der Chr. School te Ooster-Nijkerk vraagt eenen
Onderwijzer.
Salaris f 525.
PH. ROORDA, H. d. S.

Het Bestuur der Chr. Nat. School te Broek op Langendijk vraagt eenen
Onderwijzer

van Geref. beginselen. Het salaris wordt geregeld naar dienstjaren en bekwaamheid en bedraagt van f 500 tot f 650.

Adres: A. OUWENHOUT,
(4310) Hoofd der School.

Hollandsche Haring.

Onze Haringhuizen of -Sloepen zijn weder ter Haringvangst. Dientengevolge kunnen wij in de laatste helft dezer maand (Juni), de eerste fijne Holl. Haring verwachten. Bestellingen worden tegen dien tijd aan het bekende adres ingewacht en bij aankomst der visschers met den meesten spoed verzonden.

M. DON Hz.,
Vlaardingen.

Overijsselsche Beddenfabriek.
Voor f 26,25,

franco tegen postwiel: een compleet 2-pers. Veenbed, Peluw, Kussens, 1 Wollen, 1 Croton, 1 Molton Dek en Bed- en Peluwovertrek.
Prima kwal. f 32,50 en iets extra f 42. Dito stellen met Kapok f 20, f 25 en f 32.
R. D. A. v. d. WOUDE, Zwartsluis.

Kachelplaten.
FOLKERS & Co.,
Ravenburg 20.

ASTHMA
Henri SANDERS, Apotheker, Amsterdam, Rokin 2, zendt GRATIS en FRANCO Attesten van Genezingen en, als proef, **MONSTERS ZEMATONE-POEDER**

Bij P. H. REVERS te Utrecht verscheen en is alom te bekomen:
SAMENWERKING
van Leger en Volk,
DOOR
Kolonel J. T. G. van Dam van Isselt.
Prijs . . . f 0.50.

LIJDERS! aan Kanker, Klier, Lupus, die alles beproefd hebben zonder succes of die geneeswijzen willen, consulterij geneesheer, 183, Singel, Amsterdam. Spreekuur: elken dag om 2 uur. Te Rotterdam, Hoogstr., 154, ing. Valkensteeg, dinsdag 10 uur. Van 2 tot 4 voor min.

Kiesvereniging: „Nederland en Oranje.” Districten V en VI.

OPENBARE VERGADERING, Donderdag 10 Juni 1897, 's avonds 8 uur, in **Maison Stroucken.**

Spreekers:

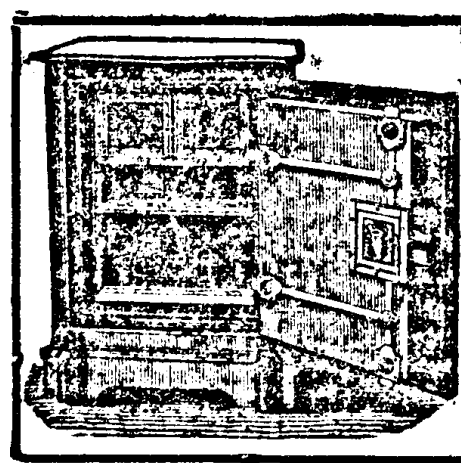
Prof. Mr. D. P. D. FABIVS.

Entrée 10 Cents.

Namens de Besturen der Districtskiesverenigingen
Nederland en Oranje,

ROELOF KUYPERS, Voorzitter, District V.
Mr. Th. HEEMSKERK, VI.

VRAAGT:
Ontbijt-, Sucadekruid- en Gemberkoek,
Boterbátens en Botersprits
uit de Koekfabriek „**DE NEDERLANDER**”, van
B. J. LINDEBOOM & ZONEN.
Gouden Medaille Brussel 1895.
Gouden Medaille Amsterdam 1895.

HET STEEDS
toenemend debiet mijner zoo gunstig bekende **HEEREN-COSTUMES** van f 15 of f 17 en fijne soorten, in de prachtigste kwaliteiten, is wel het beste bewijs van solide behandeling en keurige bewerking. Ontbiedt de Stalen, sendt te met een maatpak terug, en u ontvangt alles franco tehuis.

J. P. SMIT.
Heeren-Kleedmakerij op Maat.
Knijpe bij Heerenveen.

CARL KÄSTNER'S Pantserbrandkasten

J. H. POOLMEIJER Jr.

ALOM BEKENDE
Solide, Elegante Zijden-, Vilt-, Stroot- en Reis-

Hoeden & PETTEN.

Groote Sorteerling. Billijke Prijzen. 135 N. Z. Voorburgwal a/d. Nieuwe Kerk.

Vraagt uwen Boekhandelaar:
NEELMEIJER'S
INKTEN.
VLOEIBARE LIJM.
ZEGELLAK.

Het zijn Nederlandsche fabrikaten welke in elk opzicht voldoen.

NEELMEIJER & Co.,
Hofleveranciers, Apeldoorn.

Departement van Koloniën.

Openbare Aanbesteding

onder verband der bij Ministerieele Resolutie van 20 November 1883, Lr. F. No. 1, vastgestelde Algemeene Bepalingen, betreffende de aanschaffing van Goederen ten behoeve van 's Rijks Overzeesche Bezittingen, en van de derde uitgave der Technische Voor-schriften voor de levering en verpakking daarvan, te houden op Woensdag den 30sten Juni 1897, om één uur des namiddags, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, N. Z. Voorburgwal No. 212, te AMSTERDAM, van 33 perceelen, te weten:

Blauw doorverfd katoen.
Bruin doorverfd keperkatoen.
Blauw wollen serge (twee bestekken).
Blauwe baai.
Grein.
Sarongs en Hoofddoeken.
Gietkoper en Kopergeas.
Gegalvaniseerd Volière-geas.
Verlichtingsmiddelen.
Weegwerktuigen.
Waalklinkers.
Tegels (grès artificiel).
Lederen Riemen.
Koord voor hoedenmetten.
Enveloppen voor telegrammen.
Zoutzuur, zwavelzuurkoper, sal-ammoniak en kopersulphaat.
Gefteerd en gezand doek.
Lood in pijpen.

De bestekken zijn, tegen gelijken prijs, op mondelinge aanvraag, ook verkrijgbaar in het Koloniaal-Establishment te Amsterdam.
Om twaalf uur zal de bus in het Koloniaal-Establishment gesloten en om één uur in het Aanbestedingslokaal geopend worden.

Verzekerings-Bank „KOSMOS”.

Gevestigd te ZEIST (Prov. Utrecht.)

Goedgekeurd bij Koninklijke Besluiten d.d. 23 Februari en 17 Juli 1882.

Directie: Jhr. F. H. VAN DE POLL en Jhr. F. VAN REENEN.

Verzekering van Kapitaal bij overlijden en bij leven. Gemeenschappelijke Uitzetverzekeringen; Lijfrenten en Pensioenen.

De Tarieven zijn volgens de nieuwste gegevens berekend.

Bij het aangaan van Verzekeringen van minstens f 1000 verzekerd Kapitaal bij overlijden, heeft men in de winst.

Prospectussen, Formulieren en Inlichtingen kosteloos verkrijgbaar ten kantore der Maatschappij te Zeist en bij de Heeren Agenten in de verschillende plaatsen. Te Amsterdam bij den Hoofd-Agent, den heer **R. L. KELLERMAN**, gebouw „KOSMOS”, Koningsplein No. 1.

Verzekering-Maatschappij „Solida”.

gevestigd te Amsterdam, Damrak 74,

Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 8 December 1895, N°. 38.

Maatschappelijk Kapitaal f 1,800,000.—

Directeuren: Mr. C. L. SCOTT en Mr. PAUL L. MULDER.
Commissarissen: W. J. GEERTSEMA, Amsterdam; JOAN H. SCHMITZ, Amsterdam; Dr. J. VAN GEENS, Amsterdam; J. C. VAN GOENS, 's Gravenhage; Dr. S. J. HALBERTSMA, Rotterdam; Prof. Dr. W. KAPTEIJN, Utrecht; Mr. J. LUDEN, Amsterdam; Prof. Dr. J. A. C. OUDEMANS, Utrecht; Jhr. F. VAN REENEN, Zeist en E. W. SCOTT, Amsterdam.

De Maatschappij verzekert pensioenen, uitte betalen zoo dikwijls en zoo lang de verzekerde door invaliditeit, onverschillig of deze voortspruit uit ziekte of ongeluk, buiten staat is zijne beroepsbezigheden te verrichten.

bieden de grootste waarborgen tegen inbraak en bij brand; zijn in alle afmetingen voorhanden bij den Vertegenwoordiger voor Nederland en Koloniën: **Ad. FOYER-MEYER** (opvolger van **J. GREEVE & ZONN**) Kalverstraat 162, Amsterdam.

Tentoonstelling te Arnhem

op het Landgoed **SONSBEEK.**

1 Juni-1 October 1897.

Mozaïek- en Wandtegels. — Friesche Muurtegeltjes.

A. DEKKER, Harlingen. Vertegenwoordiger van **THE LONDON PORTLAND CEMENT Cy. Ld.**

Utrecht, Oude Gracht 15. **J. J. HARTE,** Rotterdam Hoogstraat 252, over 't Stadhuis.

HOFLEVERANCIER.

AMSTERDAM, Kalverstraat 168—70,
Specialiteit in

Glas, Aardewerk, Kristal en Porselein.

Een afzonderlijke Zaal is uitsluitend ingericht voor

Tafelserviezen, Engelsche

in inlandsch en Engelsch Aardewerk, Fransch en blauw Meissener Porselein.

Complete stellen **ROMERS, KARAFFEN** en **DESSERT-SERVIEZEN** in inlandsch, Soheemsch, Engelsch en Fransch gewoon en rijk **KRISTAL.**

ONTVANGEN:
Fransch Porseleinen Tafelserviezen
in nieuwe modellen en décors.

Bij verzendingen, zowel voor Binnenland als Oost- en West-Indië, wordt voor uiterst zorgvuldige verpakking ingestaan.

Eagros-Magazijnen voor HH. Winkeliers: **VOETBOOGSTRAAT 11.**

VRAAGT DE BESCHUIT
in Bussen van de
Beschuitfabriek
„**DE VOLHARDING**”,
van **J. H. HAUST & ZONEN,**
Amsterdam.

Vraag uwen leverancier:
WIJNEN ZONDER ALCOHOL,
beste, zuiverste en gezondste Zomerdrank
Hoofdagente voor Nederland en Koloniën:
G. DE VOS & Co.,
HAARLEM—AMSTERDAM.

Bij **C. BLOMMENDAAL** te 's-Gravenhage is verschenen:
Geschiedenis van het Christ. L. Onderwijs in Nederland, (16 n. C.—1897),
door **J. KUIPER, Hoofd der Chr. School te Schraard.**
Met een aanbevelend woord van het Hoofdbestuur van de Vereeniging van Chr. O. en O. in Nederland.

344 blz. compr. druk, en 17 portretten van:

Mr. Groen v. Prinsterer. Dr. A. Kuyper. Mr. A. baron Mackay.
N. M. Feringa. Prof. A. Brummelkamp. Jhr. Mr. A. F. de Savor-
Da. H. Pierson. nia Lohman.
H. J. Lemke. Jhr. Mr. Elout van Soe- J. E. N. bar. Schimmel-
Mr. J. J. L. v. d. Brugghen. terwoude. pennick v. d. Oye.
J. Voorhoeve HCs. H. J. van Lummel. J. van Noort.
H. A. Garretsen. M. D. van Otterloo.

Prijs ingenaald f 1.50; gebonden f 1.90.

ELECTRISCHE DRUKKERIJ. — Amsterdam.

Biefstuk-Treinen

2de KLASSE,

op alle werkdagen van af 1 Juni tot 20 September, op de lijnen der Noord-Hollandsche Tramweg-Maatschappij, naar **ALKMAAR, RIIP, BEEMSTER, PURMEREND, EDAM, VOLENDAM, MONNIKENDAM, MARKEN** enz.

Prijs met inbegrip van Diner f 1.25.

Inlichtingen en Gidsen kosteloos aan de Stations Amsterdam en Alkmaar.

DE GRONINGER BRANDWAARBORG-MAATSCHAPPIJ.

(ZUIVER ONDERLING).

Garantiefonds een Half Millioen.

Directeuren: **M. BROUWER** en **F. DIJKSTERHUIS.**
Kantoor te Groningen: Oude Boteringestraat K. 112.

Gevolmachtigde te **AMSTERDAM:**
E. J. RADIUS, Tesselschadestraat 3.
TELEPHOONNUMMER 152.

Rechtskundige Adviseurs: **Mrs. HEEMSKERK** en **VAN LENNEP,**
Advocaten en Procureurs te Amsterdam.
M. B. Solide personen met prima referentiën kunnen als Corres-
pondenten in aanmerking komen. Zich aan te melden bij de Kantoren te Groningen of Amsterdam.

Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek te Delft.

SPIRITUSVERLICHTING en VERWARMING.

UITMUNTEND LICHT: buitengewoon zacht, helder en rustig. — **EENVOUDIGE BEHANDELING:** geen schoonmaken of afknippen. — **GROOTE ZINDELRIJKHEID:** volstrekte afwezigheid van walm en stank en van „doorsweeten”. — **VERMINDERD BRANDGEVAAR:** Spiritus is onmiddellijk blusbaar met water, petroleum niet.

Alcoline (90 %) en Spiritoline (85 %): bereid uitsluitend met het oog op verlichting en verwarming.

Delftsche Alcolinelamp.

Het verlichtingsapparaat, onze „Delftsche Spiritusvergasser,” kan ook op elke gewone petroleumlamp worden aangebracht. Verbruik 0,1 Liter Alcoline per uur, Lichtsterkte 35—40 Heffaerkaarsen.

Delftsche Snelkoker.

Volkomen gevaarloos: kan worden omgeworpen, zonder brand te veroorzaken. Verwarmt in 10 à 12 minuten 1 Liter water van 0° tot 100° C.

Delftsche Gloeikousjes,

geschikt zowel voor Spiritus- als voor gasloelicht. „Onze Delftsche Gloeikousjes” geven een buitengewoon zacht, geelachtig, aangenaam licht en zijn bijzonder duurzaam.

Inlichtingen verkrijgbaar bij de Directie der bovengenoemde fabriek en hare agenten.